

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/115/164-167>

Seyran Dadaşov
Bakı Slavyan Universiteti
magistrant
<https://orcid.org/0009-0008-8980-4668>
dadasovseyran11@gmail.com

Xarici dil dərində vizual vasitələrin rolu

Xülasə

Xarici dilin öyrədilməsi prosesində vizual vasitələrin rolu danılmazdır. Bu vasitələr şagirdlərin diqqətini cəlb etməklə yanaşı, onların öyrənmə motivasiyasını artırır və informasiyanı daha uzun müddət yadda saxlamağa kömək edir. Xarici dil öyrənərkən şagirdlər üçün əsas problemlərdən biri yeni söz və ifadələri yadda saxlamaq və onların istifadəsini başa düşməkdir. Vizual materiallar – şəkillər, diaqramlar, sxemlər, videolar, interaktiv lövhələr, fləşkartlar və hətta jestlər və mimikalar – bu problemi aradan qaldırmağa kömək edir.

Bu cür vasitələr dili kontekst daxilində təqdim edərək onun praktiki istifadəsini asanlaşdırır. Müasir dövrdə texnologiyanın inkişafı vizual tədris vasitələrinin daha geniş və effektiv istifadəsinə şərait yaradır. Rəqəmsal platformalar, mobil tətbiqlər və virtual realıq texnologiyaları xarici dil öyrənənlərə real dil mühiti yaradır və tədrisi daha interaktiv və maraqlı edir. İnteraktiv lövhələr və multimedia materialları tələbələrin dərş prosesində fəal iştirakını təmin edir.

Bundan əlavə, vizual vasitələrin istifadəsi təkcə yadda saxlama prosesini gücləndirmir, həm də xarici dili öyrənənlərin dinləmə, danışmaq və yazı bacarıqlarının inkişafına kömək edir. Xüsusilə, vizual materiallar nitq strukturunu və qrammatikanı daha yaxşı başa düşməyə kömək edir. Bu səbəbdən pedaqoqlar tədris prosesində vizual metodlardan geniş istifadə etməli və onları ənənəvi öyrənmə üsulları ilə birləşdirməlidirlər.

Açar sözlər: vizual vasitələr, xarici dil, tədris, interaktiv öyrənmə, motivasiya, yaddaş, kommunikasiya, innovativ metodlar, multimodal tədris, müasir pedaqogika, rəqəmsal resurslar, dil bacarıqları

Seyran Dadashov
Baku Slavic University
Master student
<https://orcid.org/0009-0008-8980-4668>
dadasovseyran11@gmail.com

The Role of Visual Aids in a Foreign Language Class

Abstract

Visual aids play a crucial role in foreign language learning. They not only capture students' attention but also enhance motivation and facilitate long-term retention of information. One of the primary challenges in language learning is remembering new words and phrases while understanding their proper usage. Visual materials—images, diagrams, charts, videos, interactive whiteboards, flashcards, and even gestures and facial expressions—help overcome this difficulty. These tools present language in context, making it easier for learners to apply it in real-life situations. With technological advancements, the use of visual teaching tools has become more diverse and effective. Digital platforms, mobile applications, and virtual reality technologies create the real language environments, making learning more interactive and engaging.

Interactive whiteboards and multimedia materials encourage students to participate actively in lessons. Moreover, the use of visual aids not only strengthens memory retention but also improves listening, speaking, and writing skills. In particular, visual materials help learners grasp grammatical structures and sentence syntax more effectively. Therefore, educators should actively incorporate visual teaching methods into their curriculum, combining them with traditional approaches for optimal results.

Keywords: *visual aids, foreign language, teaching, interactive learning, motivation, memory, communication, innovative methods, multimodal learning, modern pedagogy, digital resources, language skills*

Giriş

Müasir dövrdə xarici dil tədrisi sürətlə inkişaf edir və müxtəlif metodlarla zənginləşir. Ənənəvi tədris üsulları ilə yanaşı, yeni pedaqoji yanaşmaların tətbiqi öyrənmə prosesini daha effektiv edir.

Vizual vasitələr öyrənmə prosesini daha effektiv edir, çünki beynin görüntülərlə işləmə qabiliyyəti yüksəkdir. Xarici dil tədrisində vizual vasitələrin istifadəsi aşağıdakı üstünlükləri təmin edir: İnformasiyanın yadda saxlanılmasını artırır – Şəkillər, diaqramlar və cədvəllər şagirdlərin yeni sözləri və ifadələri daha yaxşı xatırlamasına kömək edir (“Ümumi təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu).

Tədqiqat

İnteraktivliyi artırır – Müasir texnologiyalar, məsələn, interaktiv lövhələr və rəqəmsal resurslar dərsləri daha maraqlı və dinamik edir. Qavrayışı sürətləndirir – Xarici dildə qrammatikanı və leksikanı anlamaq üçün şəkillər və videolar daha təsirli olur.

Xarici dilin öyrədilməsi üçün istifadə olunan vizual vasitələr çoxşaxəlidir və texnologiyanın inkişafı ilə daha da genişlənir. Aşağıda ən çox istifadə olunan vasitələr verilmişdir:

1. Şəkillər və Diaqramlar - Şəkillər və diaqramlar yeni sözləri izah etmək və şagirdlərin təsəvvürünü inkişaf etdirmək üçün istifadə olunur. Xüsusilə, vizual lüğət kitabları, posterlər və rəqəmsal illüstrasiyalar xarici dil öyrənənlər üçün faydalıdır.

2. Videolar və Animasiya - Dil öyrənmə prosesində videolar və animasiyalar əvəzolunmaz rol oynayır. Məsələn, xarici dildə çəkilmiş qısa filmlər, cizgi filmləri və TED danışmaları şagirdlərin dinləmə bacarıqlarını inkişaf etdirir (Rudolf, 2008, iyun 8).

3. İnteraktiv Lövhələr və Rəqəmsal Resurslar - İnteraktiv lövhələr müəllimlərə dərsləri daha əyani şəkildə izah etməyə imkan yaradır. Google Classroom, Kahoot, Quizlet kimi onlayn platformalar interaktiv və vizual öyrənməni dəstəkləyir.

4. Fləşkartlar və Piktogramlar - Fləşkartlar və piktogramlar xarici dilin əsas ifadələrinin öyrədilməsində mühüm rol oynayır. Xüsusilə, uşaqlar və yeni başlayanlar üçün bu metod daha effektivdir (Baudry, 1994, aprel 4).

5. Virtual və Artırılmış Reallıq Texnologiyaları - Son illərdə dil tədrisində virtual (VR) və artırılmış reallıq (AR) tətbiqləri geniş yayılmışdır. Bu texnologiyalar sayəsində şagirdlər xarici dildə danışan bir mühitdə özlərini hiss edərək real təcrübə qazana bilirlər.

Vizual vasitələrin istifadəsində texnologiyanın inkişafı mühüm rol oynayır. Müasir texnologiyalar xarici dil öyrənənlərə aşağıdakı imkanları yaradır. Müasir texnologiyaların inkişafı ilə bu vasitələrin tətbiqi daha da genişlənmişdir. “Xarici dil müəllimləri vizual metodlardan səmərəli istifadə etməklə şagirdlərin öyrənmə prosesini daha maraqlı və məhsuldar edə bilirlər” (“Ümumi təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu).

Hər bir təsvirin qəbul edilməsi üçün minimal şərt olaraq onun ilk növbədə qavranılması tələb olunur. Bu, heç bir təsvir nəzəriyyəsi tərəfindən inkar edilmir. Lakin bəzi təsvir nəzəriyyələri təsviri bir qavrayış obyektini kimi əsas götürür. Bu kontekstdə qavrayışa əsaslanan yanaşmaların iki əsas variantı ayırd edilir: Birinci variant, təsviri dərk etmə prosesində aktiv qavrayış fəaliyyətinin rolunu vurğulayır. İkinci variant isə bunun əksini iddia edərək vizual qavrayışın təbii bir hal olmadığını,

əksinə, müəyyən təsvir növlərinin qavrayış prosesimizi strukturlaşdırıb təşkil etdiyini müdafiə edir. Birinci yanaşma subyekt yönümlü perseptualizm, ikinci yanaşma isə media və ya texnologiya yönümlü perseptualizm adlandırıla bilər. (Jean, 1979, May 22).

“Subyekt yönümlü perseptualizmin ilk nümunələri Fiedlerin təsvirləri "saf görünmə" kimi müəyyən etməsində müşahidə olunur” (Fiedler, 1999, April 27). Qavrayış nəzəriyyəsinə əsaslanan təsvir anlayışları fenomenologiyada (Husserl, 2005, sentyabr 6), qestalt nəzəriyyəsində və analitik təsvir fəlsəfəsinin bəzi istiqamətlərində işlənmişdir. Bu yanaşmaların ortaq xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar qavrayışı passiv informasiya qəbulu kimi deyil, aktiv reseptiv proses kimi nəzərdən keçirirlər. Beləliklə, təsvir qavrayışı və müvafiq qavrayış bacarıqları təsvirin quruluşunda mühüm rol oynayır. Qestalt psixologiyasının təsiri altında Rudolf Arnhem vurğulayır ki, (Rudolf, 2008, iyun 8). Biz ilk növbədə bütöv formaları qəbul edirik və yalnız bundan sonra onları hissələrə ayırırıq.

Mediayönümlü perseptualizm əsasən vizual tədqiqatlar (Visual Studies) sahəsində geniş yayılmışdır. Jonathan Crary və Jean-Louis Baudry vizual qavrayışın müəyyən təsvir media və onlarla bağlı texnologiyalar tərəfindən strukturlaşdırıldığını vurğulayırlar (Crary, 1990, oktyabr 16).

Bu tədqiqat perspektivinin öncüllərindən biri Erwin Panofsky hesab edilə bilər. O, "Perspektiv simvolik forma kimi" adlı məqaləsində vizual qavrayışın tarixi və mədəniyyətlə bağlı aspektlərini irəli sürmüşdür (Erwin, 2015, 29 noyabr). Vizual qavrayışın tarixi və mədəni xarakter daşdığı fikri vizual tədqiqatlar çərçivəsində geniş araşdırılmışdır. Təsvirin bir işarə və ya işarələr kompleksi olduğu anlayışı, təsvir elmləri (bildwissenschaft) çərçivəsində dominant təsvir anlayışı kimi qəbul edilə bilər. Burada semiotik təsvir anlayışının bütün növlərini əhatə etmək iddiası güdülməsə də, ümumi olaraq iki əsas yanaşma fərqləndirilə bilər:

Strukturalist semiotika – təsvirin müxtəlif səviyyələri və ya məna növləri arasındakı fərqlərə diqqət yetirir. Analitik semiotika – təsvirin istinad etmə tərzini və məna quruluşunu əsas müzakirə mövzusu edir” (Fiedler, 1999, aprel 27). Hər iki yanaşmanın əsasını Peirce-in üçlü işarə bölgüsü (trikotomiyası) təşkil edir: ikonik işarə, indeksikal işarə və simvolik işarə (Peirce, 1958, May 4). Bu işarə növləri obyektləri ilə əlaqələrinə görə fərqləndirilir: İkonik işarə – istinad etdiyi obyektə oxşarlıq əlaqəsi ilə bağlıdır. İndeksikal işarə – obyektinə səbəb-nəticə əlaqəsi ilə bağlıdır. Simvolik işarə – obyektinə konvensiya və ya vərdislər əsasında istinad edir.

Strukturalist semiotikanın ilkin təsvir analizləri – Roland Barthes və Umberto Eco tərəfindən aparılmışdır. Onlar təsviri işarələri denotasiya səviyyəsində ikonik işarələr kimi müəyyənləşdirir və əsasən konnotasiya və vizual tropların (məcazların) mümkünlüyü ilə maraqlanırlar (Baudry, 1994, aprel 4). Barthes üçün fotografiya ikon bir işarə kimi kodsuz mesajdır – ən azı denotasiya səviyyəsində. Lakin konnotasiya səviyyəsində o, fotoqrafik mesajın koddan asılı olduğunu qeyd edir. Eco da oxşar mövqe tutur. Lakin o, Barthes-dən fərqli olaraq mənanın müxtəlif səviyyələrini genişləndirir, eyni zamanda təsvirlərin çoxmənalılığı səbəbindən onların dil vasitəsilə fiksasiyaya ehtiyacı olduğunu qəbul edir. Nelson Goodman-in "Languages of Art" (1968) əsərindən sonra analitik semiotikada Barthes və Eco-nun təhlillərində təbii qəbul edilən bir məsələ – təsvirlərin ikon işarəsi olduğu fikri – açıq şəkildə sual altına alınmışdır. (Goodman, 1996, noyabr 3).

Nəticə

İkonik işarələr kimi başa düşüldükdə, təsvirlər istinad etdikləri obyektə oxşarlıqları səbəbindən bağlanırlar. Lakin Goodman öz simvol nəzəriyyəsini təsvirlərdəki oxşarlıq nəzəriyyəsinə tənqidlə əsaslandırır və sübut edir ki, oxşarlıq nə zəruri, nə də yetərli şərtədir. Oxşarlıq zəruri şərt deyil, çünki bəzi təsvirlər heç bir oxşarlıq əlaqəsi olmayan obyektləri təsvir edir: Fiktional mövzular (məsələn, uydurma personajlar və ya hadisələr). Layihə rəsmləri (hələ mövcud olmayan obyektlər, məsələn, memarlıq eskizləri). Oxşarlıq yetərli şərt də deyil, çünki: Oxşarlıq əlaqəsi və təsvir əlaqəsi müxtəlif məntiqi xüsusiyyətlərə malikdir (Goodman, 1996, noyabr 3).

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. (n.d.). *“Ümumi təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu*.
https://edu.gov.az/az/de-institutlasma-ve-usaqlarin-mudafiesi_348/umumi-tehsil-haqqinda-azerbaycan-respublikasinin-qanunu_18396
2. Cambridge University Press. (n.d.). *Pictures for language learning*. <https://www.pedocs.de/>
3. De Gruyter. (n.d.). *Förderung von Visual Literacy im DaF-Unterricht anhand von Werbeanzeigen*. <https://www.degruyter.com/>
4. Fiedler. (1999, April 27). *Potenzial der Visualisierungen für mediengestütztes Grammatiklernen*. De Gruyter. <https://www.degruyter.com/>
5. Hüseynova, N. T., & Məlikov, M. Ş. (2018). *Xüsusi metodikanın müasir problemləri*.
6. Jean. (1979, May 22). *Visuelle Medien im DaF-Unterricht*. Scispace. <https://scispace.com>
7. Lucidspark. (n.d.). *Strategien für das visuelle Lernen und Unterrichten*. <https://lucidspark.com/>
8. Mayer, R. E. (n.d.). *Multimedia learning*. Cambridge University Press. <https://lucidspark.com/>
9. Pedocs.de. (n.d.). *Digitales Lehren und Lernen im Fachunterricht*. <https://www.pedocs.de/>
10. ResearchGate. (n.d.). *UDL als Hilfsmittel zur Gestaltung diversitätssensiblen Fremdsprachenunterrichts*.
<https://www.researchgate.net/>
11. U.S. Department of Education. (n.d.). *The Individuals with Disabilities Education Act (1990)*.
<https://www.ed.gov/laws-and-policy/individuals-disabilities/idea>
12. Venngage. (n.d.). *Arten von visuellen Hilfsmitteln zum Lernen*. <https://de.venngage.com/>

Daxil oldu: 28.01.2025

Qəbul edildi: 07.04.2025